

Ballady i romanse Adama Mickiewicza lekturą 11. odsłony Narodowego Czytania

03.09.2022

ADAM MICKIEWICZ

BALLADY
i
ROMANSE

PATRONAT HONOROWY PARY PREZYDENCKIEJ

www.prezydent.pl

Ballady i romanse zostały opublikowane w czerwcu 1822 roku w Wilnie jako główna część pierwszego tomu *Poezyj* Adama Mickiewicza.

Pisany w latach 1819–1821 cykl wierszy wyznaczył początek dziejów poezji romantycznej w Polsce, stając się dla nowej epoki jednym z najważniejszych punktów odniesienia. To zbiór nowatorski i oryginalny, a jednocześnie ujmujący naturalnością stylu i prostotą języka. Wiersze ukazują szerokie możliwości pisarskie wybitnego autora, który na tle nastrojowej przyrody wykreował fascynujący i wyjątkowy świat pełen uczuciowości, fantazji i ludowej moralności.

Zbiór Mickiewiczowskich poezji stał się literackim wydarzeniem, wzbudzając wielki entuzjazm wśród miłośników literatury narodowej.

Do dziś wiersze tego cyklu są niezwykle popularne, a ich współczesne znaczenie dla polskiej kultury potwierdza Rok Romantyzmu Polskiego, ogłoszony w 2022 roku z okazji dwóchsetlecia wydania zbioru.

Adam Mickiewicz

Adam Mickiewicz

Rozwój ballady w polskim romantyzmie poprzedziły wcześniejsze w czasie gatunki literackie, zwłaszcza dumka i sielanka. Ballady Adama Mickiewicza są silnie osadzone w realiach historycznych i lokalnych. W rzeczywistość ściśle określonych miejsc akcji, jak Świtez, Płużyny, Ruta itp., wkracza świat nadprzyrodzony.

Cykl ballad w nowatorski sposób wykorzystuje motywy romantycznej ludowości, obyczaje i wyobrażenia gminu. W ludzką codzienność ingerują siły nadnaturalne czyniąc tajemniczym i niebezpiecznym to, co dotąd było powszechnie znane i oswojone. Ingerencje świata nadziemskiego miewają charakter etyczny, gdzie czyny człowieka wartościują siły nadprzyrodzone.

Wprowadzają one w dramat winy i kary porządek moralny – to częsty motyw u Mickiewicza i innych romantyków. Wymuszają odpowiedzialność za popełnione czyny, sprawiedliwie sądzą i wymierzają wyroki za zło (m.in. "Lilie", "Rybka", "Świtezianka"). Na straży realizacji moralnego ładu w życiu ludzkim stoją często siły przyrody.

Cudowność „Ballad i romansów” staje się tu nie tyle ornamentem, ile filozoficzno-moralną metaforą stosunku autora do świata. Jego zdaniem jedynie lud, poprzez codzienne obcowanie z siłami natury, jest w stanie przeczuć sens moralny ukryty w rozgrywających się gwałtownych wydarzeniach. Nastroj tajemniczości i grozy tworzą także opisy przyrody: dzikość, ciemność, odgłosy wiatru, światło księżyca w powiązaniu z elementami pejzażu, jak stara cerkiew czy cmentarz.

Romantyczna wizja rzeczywistości, według której następuje przenikanie się codzienności ze światem pozazmysłowym, miała charakter polemiczny wobec obowiązującego dotąd kanonu racjonalnych poglądów oświeceniowych. Nowy program poetycki Mickiewicz zawarł w wierszu „Romantyczność”, gdzie oschłemu racjonalizmowi – reprezentowanemu przez postać starca – przeciwstawił wartość poznawczą „czucia i wiary” przedstawicielki gminu. Autor/narrator współczuje w nim z cierpiącą Karusią, wyrazicielką „prawd żywych” ludu.

Adam Mickiewicz

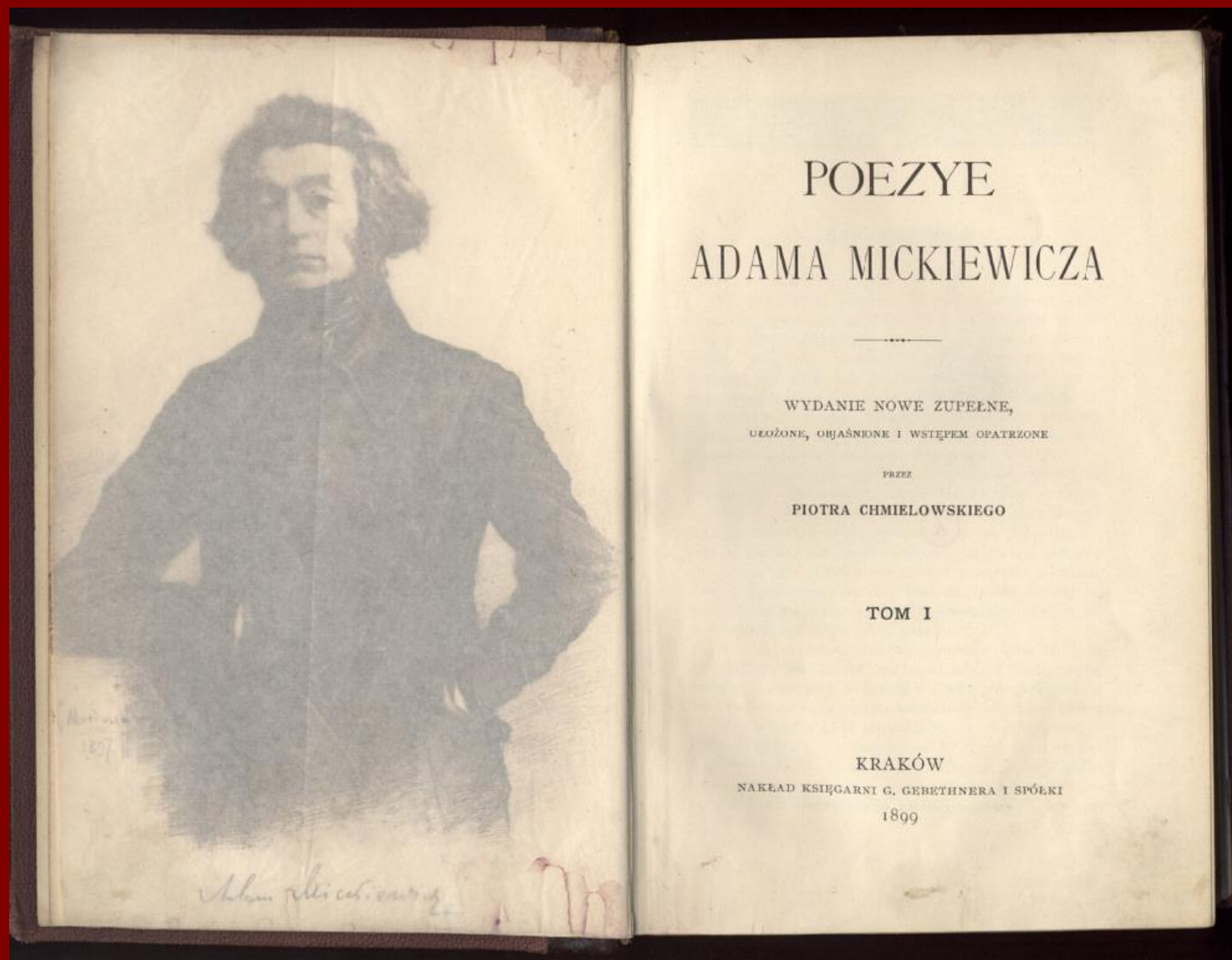
W zbiorze znajduje się 14 utworów, kolejno są to:

- "**Pierwiosnek**" ("Za wcześnie, kwiatku, za wcześnie,/ Jeszcze północ mrozem dmucha")
- "**Romantyczność**" ("Czucie i wiara silniej mówi do mnie,/ Niż mędrca szkiełko i oko")
- "**Świtez**" ("Ktokolwiek będziesz w nowogrodzkiej stronie/ Do Płużyn ciemnego boru/ Wjechawszy, pomnij zatrzymać twe konie/ Byś się przypatrzył jezioru")
- "**Świtezianka**" ("Słowicze wdzięki w mężczyzny głosie,/ A w sercu lisie zamiary")
- "**Rybka**" ("Tak co wieczora, co ranka,/ Gdy sługa stanie w zakątku,/ Wraz wypływa Świtezianka,/ Żeby dać piersi dzieciątku")
- "**Powrót taty**" ("Nie dziękuj; wyznam ci szczerze,/ Pierwszy bym pałkę strzaskał na twojej głowie,/ Gdyby nie dziełek pacierze")
- "**Kurhanek Maryli**" ("Już więcej z sobą nie będziem mówili./ Nie masz, nie masz Maryli!")

- **"Do przyjaciół"** ("Czasem, gdy słodkie złudzi zachwycenie,/ Kochankę widzę lub braci;/ Zrywam się, patrzę, aż tylko po ścianie/ Biega cień własnej postaci")
- **"To lubię"** ("Zostać na polu samemu i w nocy,/ »To lubię – rzekłem – to lubię!«")
- **"Rękawiczka"** ("Emrod przeskoczył zapory,/ Idzie pomiędzy potwory,/ Śmiało rękawiczkę bierze;/ Dziwią się panie, dziwią rycerze")
- **"Pani Twardowska"** ("Jedzą, piją, lulki palą,/ Tańce, hulanka, swawola;/ Ledwie karczmy nie rozwalą,/ Cha cha, chi chi, hejza, hola!")
- **"Tukaj, albo Próby przyjaźni"** ("Umrzyj więc! Ty śmiałeś żądać?/ Daj pokój żądaniom dzikim,/ Ty nie masz ufności w nikim,/ Wartoż dłużej świat oglądać?")
- **"Lilie"** ("Zbrodnia to niesłychana,/ Pani zabija pana")
- **"Dudarz"** ("Przybiegła zgraja, gdzie starzec siedział,/ »Co jest?« – wszyscy pytają;/ On nic nie wiedział, może i wiedział,/ Ale nie mówił przed zgrają")

Utwory balladowe w literaturze polskiej powstawały wprawdzie już wcześniej, jednak właściwa popularność tego gatunku rozpoczęła się od tomu "Ballady i romanse".

Ballady stały się we wczesnym romantyzmie gatunkiem służącym polemice z oświeceniową wizją świata i stały się sztandarowym gatunkiem romantyzmu przedlistopadowego. Pojawienie się licznych naśladowców ballad mickiewiczowskich bazujących na cudowności, doprowadziło z czasem do skonwencjonalizowania się tego typu literatury.

Adam Mickiewicz „Poezye”. Kraków, Gebethner i Spółka 1899. Fot. Biblioteka Narodowa Polona

Adam Mickiewicz: *Ballady i romanse*

- publikacje dostępne w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. J. Lompy w Katowicach Filii w Gliwicach

Literatura podmiotowo – przedmiotowa:

- *Ballada i suspens* / Michał Larek // Polonistyka. - 2018, nr 4, s. 38-39.

- *Ballady i romanse* / Adam Mickiewicz. Warszawa: Państw. Zakł. Wydaw. Szkolnych, 1948.

- *"Ballady i romanse" Adama Mickiewicza* / Magdalena Cykowska. Gdańsk: Wydaw. Marek Rożak, 1994.

- *Dzieła wszystkie* / Adam Mickiewicz, oprac. Czesław Zgorzelski. T. 1, cz. 2, Wiersze: 1825-1829. Wrocław [etc.]: Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1972.

- *Dzieła wszystkie* / Adam Mickiewicz, oprac. Czesław Zgorzelski. T. 1, cz. 3, Wiersze: 1829-1855. Wrocław [etc.]: Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1981.

- *Dzieła wszystkie* / Adam Mickiewicz, oprac. Czesław Zgorzelski; poezje w kompozycjach muzycznych oprac. Kornel Michałowski. T. 1, cz. 4, Wiersze, uzupełnienia i materiały. Wrocław [etc.]: Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1987.

- *Historia niezwykłego napadu "Powrót taty" Adama Mickiewicza w klasie czwartej szkoły podstawowej* / Anna Ślósarz // Nowa Poliszczyna. - 2005, nr 5, s. 25-30.

- *Masowa sztuka interpretacji* / Olga Filipowska // Polonistyka. - 2012, nr 9, s. 20-24.

- *Metodyka nauczania języka polskiego i konspekty zajęć w klasach IV-VIII: poradnik dla nauczycieli* / Maria Gudro-Homicka. Warszawa: "Difin", 2019.
- *"Romantyczność" a "Oda do młodości" Adama Mickiewicza* / Henryk Gradkowski // *Język Polski w Szkole Średniej*. - 1994/1995, nr 1, s. 18-27.
- *Romantyczność w pięciu metodycznych smakach* / Małgorzata Wiśniewska-Olejniak // *Polonistyka*. - 2020, nr 3-4, s. 24-26.
- *Starzec z romantycznej ballady* / Agnieszka Kwiatkowska // *Polonistyka*. - 2002, nr 3, s. 157-161.
- *Synkretyczny charakter "Powrotu taty" Adama Mickiewicza: cykl scenariuszy lekcji języka polskiego w szkole podstawowej dotyczący omówienia tekstu pod kątem przynależności gatunkowej* / Dorota Bąk // *Polonistyka*. - 2020, nr 3-4, s. 59-64.
- *Świtezianka w różnych odśłonach: czyli jak ciekawie podejść do tematu ballad* / Izabella Bartol // *Polonistyka*. - 2020, nr 3-4, s. 27-31.
- *Trzynaście arcydzieł romantycznych* / red. Elżbieta Kiślak, Marek Gumkowski; Instytut Badań Literackich PAN. Warszawa: Inst. Badań Literackich, 1996.
- *Zdradzona miłość w "Świteziance" Adama Mickiewicza* / Joanna Kostrzewa // *Polonistyka*. - 2020, nr 1, s. 33-35.

Bibliografia:

- Billip Witold: *Mickiewicz w oczach współczesnych: dzieje recepcji na ziemiach polskich w latach 1818-1830: antologia*. Wrocław [etc.]: Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1962.
- Cykowska Magdalena: *"Ballady i romanse" Adama Mickiewicza*. Gdańsk: Wydaw. Marek Rożak, 1994.

Netografia:

- <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/inicjatywy/narodowe-czytanie/2022-ballady-i-romanse>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Ballady_i_romanse
- <https://culture.pl/pl/dzielo/adam-mickiewicz-ballady-i-romanse>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Adam_Mickiewicz
- <https://polona.pl/item/poezye-adama-mickiewicza-t-1,MzQ4MTY3/5/#info:metadata>

Oprac. Agnieszka Kubacka

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. J. Lompy w Katowicach Filia w Gliwicach